

НАСТАВНО – НАУЧНОМ ВЕЋУ

Предмет: Реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата мр Марка Николића

Одлуком Наставно – научног већа Архитектонског факултета Универзитета у Београду, број 01-872/2-7.4 од 23.06.2014. године, именовани смо за чланове Комисије за преглед, оцену и одбрану докторске дисертације кандидата мр Марка Николића, дипл. инж. арх. под насловом:

ПРИМЕНА ПРИНЦИПА ЗАШТИТЕ И ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ ГРАДИТЕЉСКОГ НАСЛЕЂА НА СРЕДЊОВЕКОВНИМ УТВРЂЕНИМ ГРАДОВИМА У СРБИЈИ

После прегледа достављене Дисертације и других пратећих материјала и разговора са Кандидатом, Комисија је сачинила следећи

РЕФЕРАТ

1. УВОД

1.1. Хронологија одобравања и израде дисертације

Кандидат је маја 2012. године поднео захтев Наставно – научног већа Архитектонског факултета Универзитета у Београду да му се одобри израда докторске дисертације под насловом: *ПРИМЕНА ОСНОВНИХ ПРИНЦИПА ЗАШТИТЕ И ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ ГРАДИТЕЉСКОГ НАСЛЕЂА НА ПРИМЕРУ СРЕДЊОВЕКОВНИХ ГРАДОВА И УТВРЂЕЊА У СРБИЈИ.*

Наставно – научно веће је на седници одржаној 28.05.2012. године донело одлуку бр. 01-614/2-3.13 о именовању Комисије за оцену испуњености услова кандидата и теме докторске дисертације у саставу:

- др Мирјана Ротер Благојевић, ванредни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду,
- др Александар Игњатовић, ванредни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду, и
- др Илија Лалошевић, ванредни професор Архитектонског факултета у Подгорици.

Комисија је завршила реферат 28.06.2012. године и предложила да наслов докторске дисертације буде *ПРИМЕНА ПРИНЦИПА ЗАШТИТЕ И ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ ГРАДИТЕЉСКОГ НАСЛЕЂА НА СРЕДЊОВЕКОВНИМ УТВРЂЕНИМ ГРАДОВИМА У СРБИЈИ*. Наставно-научно веће Архитектонског факултета Универзитета у Београду је на седници одржајој 10.07.2012. године, одлуком бр. 01-928/2-3.1, прихватило реферат Комисије и наслов докторске дисертације, након чега га је проследило Универзитету на сагласност.

Веће научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду се на седници одржаној 9.10.2012. године сагласило са предложеном темом. Наставно – научно веће Архитектонског факултета Универзитета у Београду је 29.10.2012. године, одлуком бр. 01-1772/2-4.6, одобрило рад на теми докторске дисертације кандидата, за ментора је именована др Мирјана Ротер Благојевић, а као рок до када кандидат може одбрани докторску дисертацију је одређен 30.9.2016. године.

Кандидат је одбранио магистарски рад на Архитектонском факултету Универзитета у Београду 22.04.2010. године.

Јуна 2014. године, кандидат је, уз сагласност ментора, предао завршену докторску дисертацију, те је Наставно – научно веће Архитектонског факултета Универзитета у Београду на седници, одржаној 23.06.2014. године, донело одлуку о именовању Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације у саставу:

- др Мирјана Ротер Благојевић, ванредни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду,
- др Александар Игњатовић, ванредни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду, и
- др Илија Лалошевић, ванредни професор Архитектонског факултета у Подгорици, Универзитет Црне Горе.

1.2. Научна област дисертације

Дисертација која је предмет овог реферата је из научног поља *Техничко-технолошких наука*, научне области *Архитектура и урбанизам*, односно уже научне области *Историја, теорија и естетика архитектуре и визуелних уметности и обнова градитељског наслеђа*. Спроведено истраживање је научна студија која се бави преиспитивањем примене најзначајнијих принципа заштите и презентације градитељског наслеђа код нас и у свету – принципа аутентичности и интегритета, а у односу на различите савремене приступе заштите и презентације средњовековних градова и утврђења у Србији, који су примењени у прошлости и данас.

Ментор др Мирјана Ротер Благојевић, ванредни професор, је објавила већи број научних радова из области проучавања и обнове градитељског наслеђа у публикацијама категорије М21, М24, М33, М41, М44, М51 и др.

1.3. Биографски подаци о кандидату

Кандидат **мр Марко Николић**, дипл. инж. арх., рођен 1977. године у Београду, је на Архитектонском факултету Универзитета у Београду дипломирао 2003. године са средњом оценом током студија 8.13 и оценом 10 на дипломском раду.

Уписао је 2003. године последипломске студије на Архитектонском факултету Универзитета у Београду, курс: „*Заштита, ревитализација и проучавање градитељског наслеђа*”, и одбранио 2010. године магистарски рад под насловом: *Компаративна анализа и валоризација принципа и метода заштите и презентације на карактеристичним археолошким локалитетима у Србији*.

Од септембра 2003. године запослен је на Архитектонском факултету Универзитета у Београду, на *Катедри за историју и теорију архитектуре и уметности*, данас на *Департману за архитектуру* (до јуна 2004. у звању сарадника - лица обдареног за научно-истраживачки рад; од јуна 2004. до јуна 2010. у звању асистента-приправника; а од јуна 2010. у звању асистента, поновни избор 2013.).

На овом факултету кандидат мр Марко Николић учествује у настави у оквиру Основних академских студија на обавезним предметима *Историја модерне уметности и дизајна*, *Историја архитектуре и насељавања у Србији* и *Интегративна заштита градитељског наслеђа*. У оквиру Дипломских академских студија учествује у настави на обавезном предмету *Историја и теорија архитектуре*, као и на бројним изборним предметима.

2. ОПИС ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. Садржај дисертације – обим, структура и основни садржај

Докторска дисертација мр **Марка Николића**, дипл. инж. арх, под називом ***ПРИМЕНА ПРИНЦИПА ЗАШТИТЕ И ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ ГРАДИТЕЉСКОГ НАСЛЕЂА НА СРЕДЊОВЕКОВНИМ УТВРЂЕНИМ ГРАДОВИМА У СРБИЈИ***, написана је на 451 страна и има осам глава. Основни текст дисертације има 293 страна, иза којих следе попис литературе и других извора на 20 страна (са 230 јединица), као и прилози и илустрације на 120 стране (159 слика). Напомене су у виду фуснота, укупно 711. На почетку, на 7 страна, су наслов, састав комисије, резиме, кључне речи и научна област, на српском и енглеском језику, као и садржај. На крају је краћа биографија кандидата и три изјаве.

I Увод - 1.0 Проблем и предмет истраживања, циљ и задаци истраживања, полазне хипотезе и научне методе истраживања и 2.0 Критички приказ досадашњих истраживања и извора.

II Преглед кључних идеја о очувању светске културне баштине у 19. и 20. веку - 1.0 Историјски преглед водећих идеја и теоријских дела у области заштите културног наслеђа до половине 20. века; 2.0 Међународне организације у области заштите градитељског наслеђа и њихова улога и 3.0 Преглед најзначајнијих савремених повеља и препорука у области заштите културног наслеђа у свету.

III Принципи аутентичности и интегритета у контексту светске културне баштине - 1.0 Успостављање и еволуција појма изузетне универзалне вредности; 2.0 Анализа критеријума за упис на листу Светске културне баштине; 3.0 Анализа и тумачење принципа аутентичности и интегритета и 4.0 Анализа примене принципа аутентичности и интегритета, као и критеријума Изузетне универзалне вредности.

IV Приступ и методе у заштити и презентацији средњовековних утврђених градова у Србији у 19. и 20. веку – 1.0 Еволуција теоријског приступа и практичног

деловања на заштити и презентацији градитељског наслеђа кроз законе и институције заштите; 2.0 Заштита и презентација средњовековних утврђених градова у Србији; 3.0 Анализа заштите и презентације карактеристичних примера средњовековних утврђених градова и 4.0 Валоризација досадашњих приступа заштити и презентацији средњовековних утврђених градова код нас и у свету.

V Препоруке за унапређење приступа заштити и презентацији анализираних средњовековних утврђених градова и утврђења - 1.0 Стање и проблеми од непосредног утицаја на заштиту културног наслеђа у нашој средини; 2.0 Унапређење институционалног приступа и законске регулативе и могућности њихове имплементације у домаће законодавство; 3.0 Унапређење приступа заштити кроз примену одговарајућег метода заштите и савремених принципа; 4.0 Унапређење приступа ревитализацији и презентацији у циљу укључивања у савремени живот; 5.0 Унапређење приступа очувању елемената и вредности специфичног културног и природног предела и 6.0 Унапређење очувања и презентације нематеријалне културне баштине.

VI Закључна разматрања

VII Библиографија – 1.0 Извори и 2.0 Литература

VIII Прилози и илустрације

2.2. Кратак приказ појединачних поглавља

У *Уводу* докторске дисертације дефинисан је предмет рада, научни циљеви истраживања, задаци истраживања, затим су постављене научне хипотезе и методе истраживања. Такође је дат приказ и критичка анализа досадашњих истраживања теме, као и објављене грађе. Предмет који се разматра у овом истраживању је свеобухватна анализа тумачења и примене најзначајнијих принципа заштите и презентације градитељског наслеђа код нас и у свету – принципа аутентичности и интегритета. Предмет истраживања у ужем смислу били су карактеристични примери средњовековних утврђених градова и утврђења - Голубац, Стари Рас, Маглић и Сталаћ, који представљају једну од највреднијих група наслеђа у земљи, на којима се кроз анализу, компарацију и валоризацију проверавало у којој мери су се кроз њихову досадашњу заштиту поштовали и примењивали актуелни принципи очувања градитељског наслеђа дефинисани у прихваћеним међународним конвенцијама и препорукама, као и какве је то имало утицаје на данашње стање овог наслеђа и какве су могућности унапређења тог стања. Основни научни циљ истраживања био је да се дефинишу приступи и мере које ће допринети бољем разумевању и примени кључних савремених принципа заштите и презентације градитељског наслеђа – очувања аутентичности и интегритета, односно квалитетнијој презентацији њихових споменичких вредности и унапређењу савременог коришћења - кроз студију случаја, заштиту и презентацију средњовековних градова и утврђења у Србији.

У *другом поглављу* рада *Преглед кључних идеја о очувању светске културне баштине у 19. и 20. веку* дат је преглед кључних идеја о очувању светске културне баштине у 19. и 20. веку, кроз историјски преглед заштите културног наслеђа, приказ деловања најзначајнијих међународних организација у области заштите градитељског наслеђа и

њиховог значаја за развој ове области, као и преглед најзначајнијих повеља, препорука и теоријских дела у области заштите културног наслеђа у свету. Основни постулат очувања градитељског наслеђа у свету, данас, почива на приступу да наслеђе треба да задржи, рехабилитује и увећа свој културни значај. Савремена доктрина заштите у 21. веку увела је бројна нова тумачења, појмове, елементе и активности, које у поступку очувања баштине омогућавају да се одржи основни примарни значај наслеђа као поузданог извора из прошлости – његову аутентичност и интегритет, али и да се његов значај стално увећава одрживим коришћењем и укључивањем у савремене токове. Препоручује се да се градитељско наслеђе укључује у бројне активности које обезбеђују његову економску одрживост и шире његове вредности кроз историјски, културни и едукативни значај. Развојем оваквог савременог приступа, међународне организације као што су: Унеско, Икомос, Икром, Савет Европе и др., кроз своје бројне смернице, повеље и препоруке, успоставиле су ново разумевање градитељског наслеђа – не као економски трошак, већ као део интегралног и економски одрживог елемента укупног развоја друштва. Сада се истичу универзалне и специфичне вредности и њихов значај материјалне и нематеријалне културне баштине за очување идентитета заједнице. Доношење важних међународних повеља и препорука са савременим приступима очувању градитељског наслеђа, представља прекретницу у схватању и улози културног наслеђа, али и значајно се унапређује теоријска подлога заштите градитељског наслеђа.

Треће поглавље - Принципи аутентичности и интегритета у контексту светске културне баштине садржи тумачење и анализу базичних принципа савремене методологије заштите и очувања градитељског наслеђа у свету – принципа аутентичности и интегритета као квалификационих услова за споменике светске баштине, односно њихове примене у нашој средини. Ова два принципа су од пресудног значаја за сортирање номинација за листу Светске културне и природне баштине и унапређење активности на очувању добара Светске баштине. У раду је прво акценат дат на анализи успостављања и еволуције појма *Изузетне универзалне вредности*, затим на формулисању критеријума за упис на Листу светске културне и природне баштине пре и после Документа из Наре (1994), а потом је кроз савремено тумачење принципа аутентичности и интегритета, нагласак стављен на значајне промене теоријских тумачења и практичног односа према овим принципима током последњих деценија 20. века и почетком 21. века. Иако се појмови аутентичности и интегритета последњих година све више уграђују у многе међународне повеље и друге документе, још увек има недоумица, па и забуна у њиховој интерпретацији. Суштина је да се препозна критична концептуална разлика између аутентичности и интегритета у оцењивању, мерењу и пројектовању стратегија за побољшање стања заштите добара светске баштине, односно аутентичност треба да се схвати као способност добара да пренесу значај током времена, она се третира као стање промене, а интегритет као способност добара да то обезбеде или одржавају током времена.

На почетку четвртог поглавља дисертације *Приступи и методе у заштити и презентацији средњовековних утврђених градова у Србији у 19. и 20. веку* критички су сагледани приступи и методе заштите и презентације средњовековних утврђених градова у Србији у 19. и 20. веку. Најпре је приказан развој теоријског приступа и практичног деловања на заштити и презентацији градитељског наслеђа кроз законе и институционе мере заштите. У другом делу главе, разматран је однос према заштити и презентацији средњовековних утврђених градова, као веома значајног вида наслеђа. У трећем делу су анализирани и валоризовани приступи и стање заштите и презентације

изабраних примера – Стари Рас, Голубац, Маглић и Сталаћ. Они су обрађени на истовестан начин, кроз приказ основних историјских података о локалитету, његовој структури и архитектури; приказ досадашњих резултата истраживања; приказ примењених метода техничке заштите, као и примењених мера презентације остатака. Сумирајући анализе, долази се до закључка да истраживање и презентација наведених, а и свих других локалитета средњовековних утврђених градова у Србији, има вишеструки значај: историјски, уметнички и естетски, технолошки, религиозни и духовни, симболички, научно-истраживачки, друштвени и економски. Сprovedено проучавање је имало тежиште на компаративној анализи досадашњих принципа и метода техничке заштите и презентације који су реализовани на најзначајнијим локалитетима средњовековних градова у Србији, као и на вредновању достигнутог степена заштите ове врсте градитељског наслеђа, током друге половине 20. века и у новије доба. Основни закључак ове анализе је да се посматрани средњовековни утврђени градови разликују по степену истражености, примењеним методама и принципима заштите и нивоу презентације. Генерална карактеристика је да се они сукцесивно истражују, са тежњом да се поштује принцип очувања аутентичности, односно да се задржавају у затеченом стању како би представљали веран израз времена из кога потичу.

Пето поглавље рада *Препоруке за унапређење приступа заштити и презентацији анализираних средњовековних утврђених градова и утврђења* усмерена је на формулисање препорука за унапређење приступа заштити и презентацији средњовековних утврђених градова, кроз принципе и елементе који се могу применити и на другим локалитетима у Србији, како би се унапредила њихова заштита и презентација. На почетку су дефинисани основни принципи и елементи које треба уградити у нови приступ. Потом су дефинисани елементи за унапређење институционалног оквира и законске регулативе, као и могућности њихове имплементација у домаће законодавство и праксу. Затим су кроз студије случаја, тј. анализирани средњовековне утврђене градове, испитане могућности примене унапређеног приступа, везано за избор одговарајућег метода техничке заштите; унапређење ревитализације и презентације у циљу укључивања у савремени живот; стварање специфичног културног и природног предела и очувања и презентације нематеријалне културне баштине.

У *шестом поглављу*, *Закључна разматрања* дата је оцена о истраживању и потврђености хипотеза, које је показало да су приступи заштити и презентацији средњовековних утврђених градова у Србији од Другог светског рата до данас, били методолошки различити и нису увек били усклађени са важећим законима, као ни препорукама и повељама које су доносиле светске организације из области заштите, посебно када је у питању њихово укључивање у савремени живот. Указује се на нови приступ који треба да буде базиран на поштовању и доследној примени целокупног процеса рада, од евиденције наслеђа, истраживања и валоризације, односно ревалоризације, која утиче на избор методе техничке заштите, па до начина презентације и управљања локалитетом. Да би се то остварило потребна је боља усклађеност домаћег законодавства са међународним смерницама и праксом, израда одрживе стратегије будућег развоја и коришћења сваког локалитета (у зависности од његовог карактера, стања очуваности, потенцијала и сл), угледање на позитивне примере из светске праксе, виши степен образовања свих учесника у процесу заштите, као и едукација свих старосних структура становништва. Посебно је значајно и укључивање локалног становништва у процесе препознавања и очувања наслеђа. У

закључцима се истичу и елементи које треба уградити у приступе заштити и ревитализацији средњовековних утврђених градова. Посебно се наглашавају елементи културног пејзажа и нематеријалног наслеђа које треба уградити у законе и деловање у пракси. Кроз наглашавање ових елемената истакнут је и пројекат *Векови Бача* као добар пример примене савремене међународне доктрине заштите, кроз принципе и елементе који се могу применити и на друге културно-историјске заштићене просторе и локалитете у Србији, како би се унапредила њихова заштита и презентација. Изнето је мишљење да ће спроведено истраживање допринети бољем сагледавању и примени новог савременијег приступа, којим би се омогућило практично побољшање квалитета пријаве за упис на Листу светске баштине наших старих градова, као и побољшање система управљања њиховим одржавањем.

У *седмом поглављу* дат је детаљан попис коришћене литературе и извора.

У *осмом поглављу* дат је велики број планова, цртежа, старих фотографија, као и савремених фотографија (од којих је одређени број дело аутора рада).

На крају рада су биографија аутора и изјаве о ауторству.

3. ОЦЕНА ДИСЕРТАЦИЈЕ

3.1. Савременост и оригиналност

У докторској дисертацији кандидата мр Марка Николића је остварен значајни научни допринос у ужој научној области *историја, теорија и естетика архитектуре и визуелних уметности и обнова градитељског наслеђа*, посебно везано за проучавање и заштите градитељског наслеђа, где представља једно од пионирских истраживања код нас. Посебан значај и оригиналност овог истраживања огледа се у томе што оно представља вредан допринос у области унапређења примене савремене доктрине заштите градитељског наслеђа у Србији, што је анализирано и практично проверено на примеру заштите и презентације средњовековних утврђених градова у Србији.

Савременост истраживања се огледа у тумачењу и преиспитивању актуелних теоријских принципа везаних за развој доктрине заштите градитељског наслеђа. Тежиште рада дато је на сагледавању изузетних универзалних вредности старих утврђених градова и тврђава и њихове околине, њиховом коришћењу при валоризовању, као и конзерваторском третману и развоју метода управљања овим локалитетима у нашим условима. Посебна пажња посвећена је испитивању и дефинисању могућности њихове обнове, презентације и савременог коришћења као заједничког европског и светског културног наслеђа.

3.2. Осврт на референтну и коришћену литературу

Списак најзначајнијих теоријских извора:

- Бранди, Ч. *Теорија рестаурације*, (Београд: Генерална дирекција за сарадњу у развоју министарства спољних послова Италије, Министарство културе републике Србије, 2007).

- Jokilehto, J. Considerations on authenticity and integrity in world heritage context, <http://www.ct.ceci-br.org>, 2006. – 10.05.2011.
- Jokilehto, J. World Heritage: Defining the outstanding universal value, <http://www.ct.ceci-br.org>, 2006. – 10.05.2011.
- *Nara Conference on Authenticity*, K.E.Larsen, ed., (Nara - Japan: UNESCO, ICCROM, ICOMOS, 1995).
- *Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention*, (Paris: UNESCO – World Heritage Centre, 2008).
- Stovel, H. Effective use of authenticity and integrity as world heritage qualifying conditions, <http://www.ct.ceci-br.org>, 2007. – 10.05.2011.
- The Nara Document on Authenticity (Nara: UNESCO, ICCROM, ICOMOS, 1994), http://www.international.icomos.org/charters/nara_e.htm, 10.05.2011.
- *What is OUV? Defining the Outstanding Universal Value of Cultural World Heritage Properties*, (J. Jokilehto, ed.), (Paris: ICOMOS, 2008).

Поред наведене, кандидат је користио веома обимну литературу из проблематике третиране у раду, интерпретирао је изворе и формирао драгоцен попис референтне литературе, који обухвата велики број дела на српском и енглеском језику. Попис литературе ће служити у будућности као драгоцен база података и другим истраживачима. Поред монографија и радова из стручних и научних часописа, те радова са актуелних конференција, кандидат се позива и на бројне електронске изворе.

Као примарни извори у раду су коришћени извештаји и пројекти из обимне документације Републичког завода за заштиту споменика културе у Београду, а који се односе на средњовековне утврђене градове који су истраживани.

Наведени попис литературе и извора показује да је кандидат стекао добар увид у предметну материју, посебно у објављене расправе у савременој литератури, као и да је остварио увид у архивску грађу.

3.3. Опис и адекватност примењених научних метода

У оквиру рада на докторској дисертацији кандидат мр Марко Николић је применио више истраживачких метода кроз чију примену је проверио заснованост постављених научних хипотеза. Као основни научни метод овог истраживања коришћен је историографски метод, који је обухватао темељно прикупљање и анализу архивске грађе и других релевантних извора, како би се створила одговарајућа документациона основа за анализе и тумачења принципа. У истраживање је укључено и прикупљање теоријских ставова о предмету истраживања из савремене иностране литературе и периодике. Ова сазнања допуњена су кроз непосредно посматрање и снимање самих локалитета на терену. На основу компаративног метода упоређени су анализирани примери, међусобно и у односу на примере из ширег окружења. Типолошким методом истражене су и дефинисане основне карактеристике анализираних средњовековних утврђених градова у односу на диспозицију, функционалну схему, намену, досадашња археолошка истраживања, примењене методе техничке заштите, ревитализације и

презентације. Помоћу методе синтезе изведене су опште класификације и систематизација теоријских ставова, као и закључци.

3.4. Применљивост остварених резултата

Резултати истраживања спроведених у докторској дисертацији имаће веома широку будућу примену као база за савремена истраживања у области проучавања градитељског наслеђа, па тако и за друге примере средњовековних утврђених градова у Србији. Она ће бити значајно теоријско полазиште за ревалоризацију значаја средњовековних градова у Србији, посебно у установама заштите културног наслеђа и урбанистичког планирања, како би се скренула пажња на њихово лоше стање које није адекватно њиховом културно- историјском, архитектонском, научном и меморијалном значају. Резултати истраживања ће се у адекватној форми користити и у академској настави из области историје архитектуре и заштите градитељског наслеђа.

3.5. Оцена достигнутих способности кандидата за самостални научни рад

У свом досадашњем истраживачком и стручном раду, кандидат мр Марко Николић, показао је смисао за научно-истраживачки рад, самосталност у претраживању литературе, обради релевантних података, информација и резултата, као и способност логичког и систематичног размишљања и закључивања. Велики број објављених научних радова, као резултат истраживања на магистарској тези и докторској дисертацији, показали су способност кандидата за успешан самостални научно-истраживачки рад.

4. ОСТВАРЕНИ НАУЧНИ ДОПРИНОС

4.1. Приказ остварених научних доприноса

- Остварени научни допринос ужој научној области *историји, теорији и естетици архитектуре и визуелних уметности и обнови градитељског наслеђа* је у томе што су по први пут у нашој средини свеобухватно анализирани и тумачени примарни принципи заштите градитељског наслеђа – аутентичности и интегритета.
- Значајан научни допринос кандидата се огледа у формирању теоријске базе истраживања засноване на савременим тумачењима архитектуре средњовековних утврђених градова у Србији, као и успостављању критеријума, циљева и унапређених приступа у процесу њихове валоризације, заштите и презентације.
- Поред тога, примењени методолошки приступ и резултати до којих је кандидат дошао у свом истраживању свакако доприносе јасном сагледавању значаја ове врсте културног наслеђа у европским оквирима и њихових вредности и савремених потенцијала.
- Остварене анализе и тумачења значајна су не само за историју и теорију архитектуре и урбанизма, већ и за вредновање и очување градитељског наслеђа, али и за друге науке које су уско повезане са њима.

- Кандидат је остварио и научни допринос методологији истраживања, јер је кроз узорно постављену структуру рада показао да је у потпуности савладао различите методе примењиве у научном раду. Посебно треба издвојити три области у којима су до изражаја дошле његове способности искусног истраживача. То је прво, способност одабира и интерпретације података из извора и литературе, што му омогућава да формира солидну подлогу на којој ће градити своје истраживање. Друго је, доследна примена историографског метода и темељан рад у прикупљању грађе и релевантне оригиналне документације везане за дела која су предмет рада, те аналитичан, прецизан и објективан приступ материјалу који је прикупљен, уз обухватање свих елемената који доприносе расветљавању проблема који обрађује. Треће је јасно постављање принципа и критеријума на основу којих доноси своје закључке и вредновање карактеристичних примера средњовековних утврђених градова у Србији у укупном корпусу ове врсте наслеђа.

4.2. Критичка анализа резултата истраживања

Научни резултати истраживања који су доказали полазне хипотезе су:

- Динамичнији и флексибилнији приступ у тумачењу и примени принципа очувања аутентичности и интегритета допринео би квалитетнијој заштити и садржајнијој презентацији средњовековних утврђених градова у Србији, односно унапређењу досадашњег приступа заштити и презентацији ове врсте градитељског наслеђа и његовог активнијег укључивања у савремени живот. Нови приступ треба да буде базиран на поштовању и доследној примени целокупног процеса рада, од евиденције наслеђа, истраживања и валоризације, односно ревалоризације, која утиче на избор методе техничке заштите, па до начина презентације и управљања локалитетом. Да би се то остварило потребна је боља усклађеност домаћег законодавства са међународним смерницама и праксом, израда одрживе стратегије будућег развоја и коришћења сваког локалитета (у зависности од његовог карактера, стања очуваности, потенцијала и сл), као и угледање на позитивне примере из светске праксе.
- Доследнија примена принципа очувања аутентичности и интегритета приликом заштите и презентације средњовековних утврђених градова у Србији омогућила би целовитије очување ове врсте градитељског наслеђа као верног документа прошлости (аутентичност концепције и форме, материје и суштине, коришћења и функције, традиције и технике) и преношење његовог културног значења на будуће генерације. Непоштовање принципа очувања аутентичности и интегритета у заштити и презентацији градитељског наслеђа доводи до трајног губитка основних споменичких вредности градитељског наслеђа, умањења историјског и културног значаја, као и до губљења могућности његовог кандидовања на Листу светске културне и природне баштине. У том смислу, приступ избора метода техничке заштите треба да се темељи на конзервацији и рестаурацији. Примена нових материјала и техника градње мора бити у складу са препорукама међународних организација. Приликом примене рестаурације треба јасно одвојити старо од новог, како принцип очувања аутентичности не би био нарушен. Код грађевина за које не постоје поуздани подаци, треба применити метод конзервације, а у циљу заштите и очувања њихове аутентичности.

- Континуитет заштите и ревитализације најефикасније се остварује кроз принцип очувања аутентичности и интегритета целине (свих материјалних и нематеријалних аспеката), у складу са савременим потребама, односно интегрисањем оригиналног и новог. То значи да анализирани локалитети морају да се укључе у савремени живот и да буду доступни публици. Зато је неопходно да им се обезбеде сви неопходни садржаји за повремену или сталну туристичку посету, као што су: пешачке стазе, паркинг простори, санитарни блокови, инфо пунктови, продавнице сувенира, књига, брошура, информативне табле, кафе ресторани и сл. Нови приступ мора бити вођен логиком одрживог у контексту развоја културног туризма.

Верификовање остварених научних резултата ће се остварити приликом њихове будуће примене у области проучавања и заштите градитељског наслеђа, где ће нове чињенице откривене приликом истраживања допринети адекватнијем приступу валоризацији и обнови средњовековних утврђених градова у Србији.

4.3. Верификација научних доприноса

Рад у врхунском међународном часопису (M21):

- **Roter Blagojević, M., Milošević, G., Jadrešin Milić, R., Nikolić, M.:** „A New Life of the Ottoman Fortress Ram“ - *Journal of Cultural Heritage - Science and Technology for the Safeguard of Cultural Heritage in the Mediterranean Basin*, ed. Angelo Ferrari, Elsevier Publisher in Paris, Vol. 14 – No. 35, pp. S20-S24, 2013. **(IF=1.281)** (ISSN 1296-2074).

Саопштење са међународног скупа штампано у целини (M33):

- **Roter Blagojević, M., Milošević, G., Jadrešin Milić, R., Nikolić, M.:** „A New Life of the Old Ottoman Fortress – Investigation of Renewal and Protection Potentials of the Ram Medieval Fortress on the Danube“ - *5th International Congress on: “Science and Technology for the Safeguard of Cultural Heritage in the Mediterranean Basin” Proceedings*, Cultural Heritage Congress Istanbul, Turkey, 22-25 November 2011, vol. II (1st Part), pp. 27-33. (ISBN 978-88-905639-8-0)

Други објављени радови везани за истраживање на докторској дисертацији:

Лексикографска јединица или карта у публикацији међународног значаја (M16):

- Roter Blagojević, M.; **Nikolić, M.:** „Serbia - Protection of Contemporary Architecture“ - *Protection of Contemporary Architecture* (Napoli: Universita degli Studi di Napoli Federico II, Facolta di Architettura, 2014) - у штампи.

Саопштење са међународног скупа штампано у целини (M33):

- Roter Blagojević, M.; **Nikolić, M.;** Jadrešin Milić, R.: „The New Management Approach in Protection and Reactivation of Cultural and Natural Heritage in Resava - Mlava Region“ - *The 6th International Congress on “Science and Technology for the Safeguard of Cultural Heritage of the Mediterranean Basin” Proceedings*, Cultural Heritage Congress Athens, Greece, 22-25 October 2013, vol. III, pp. 360-369. (ISBN 978-88-97987-05-5)
- **Николић, М.:** „Савремени приступи у заштити и обнови археолошких локалитета код нас и у свету“ у: *Шеста регионална конференција о интегративној заштити:*

Интеграција старо – ново у заштити, рестаурацији и ревитализацији, (Бањалука: Републички завод за заштиту споменика културног и природног наслеђа Републике Српске, 2011), стр. 165-176. (ISBN 978-99955-640-7-0)

- **Николић, М.:** „Могућности заштите и презентације урбаних целина на примеру археолошких локалитета Сирмијума“, у: *Пета регионална конференција о интегративној заштити: Нови концепти заштите и обнове урбаних целина – Интегративна конзервација и одрживи развој*, (Бањалука: Републички завод за заштиту споменика културног и природног наслеђа Републике Српске, 2010), стр. 252-267. (ISBN 978-99955-640-4-9)

Рад у тематском зборнику (M45):

- **Николић, М.:** „Савремени приступи заштити и ревитализацији културних предела“ - Принципи архитектонског пројектовања у светлу климатских промена, (Београд: Архитектонски факултет) - у штампи.

Рад у водећем часопису националног значаја (M51):

- **Nikolić, M.:** “Visitors centers at archeological sites in Serbia as an input for sustainable development of the Country“, in: *Journal of applied engineering science*, no. 1 – vol. 9 (2011), pp. 253–258, (IF=0.134) (ISSN 1451-4117)

Рад у научном часопису (M53):

- **Николић, М.:** „Примери савремене изградње у циљу презентације археолошких локалитета код нас и у свету“, у: *Гласник Друштва Конзерватора Србије*, бр. 35-36 (2011-2012), стр. 210–213. (ISSN 0350-9656)
- **Николић, М.:** „Заштита нематеријалног културног наслеђа“, у: *Гласник Друштва Конзерватора Србије*, бр. 33 (2009), стр. 27–30. (ISSN 0350-9656)
- Ротер-Благојевић, М.; Милошевић, Г. и **Николић, М.:** „Истраживање могућности обнове и презентације археолошког локалитета Тимасум Минус у контексту специфичног културног пејзажа“, у: *Гласник Друштва Конзерватора Србије*, бр. 33 (2009), стр. 101–108. (ISSN 0350-9656)

5. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

На основу детаљног прегледа и анализе докторске дисертације кандидата **мр Марка Николића, дипл. инж. арх**, Комисија констатује да је предметна дисертација у складу са усвојеном темом, да је структура дисертације, примењена научна методологија, као и сви елементи обраде, потпуно у складу са пријавом на коју је Универзитет у Београду дао своју сагласност. Дисертација је у потпуности задовољила све критеријуме квалитета, обима и вредности, као и научног доприноса који овакви истраживачки радови треба да имају. Као посебну вредност дисертације, Комисија истиче темељност са којом је кандидат проучио постављени проблем кроз савремене теоријске радове, документацију завода за заштиту споменика културе, као и непосредно истраживање на терену. Остварено је усклађено повезивање теоријског и аналитичког сегмента истраживања, тако да Комисија високо оцењује резултате до којих је кандидат дошао, а који омогућавају да се да детаљан увид и објективан критички суд о до сада примењеним принципима заштите и презентације на истраживаним средњовековним утврђеним градовима у Србији. Поред тога дати су предлози за унапређење њихове

обнове и ревитализације у будућности, који се могу применити и на друге средњовековне градове.

Комисија посебно истиче научни допринос тезе у области савремене теорије заштите и ревитализације градитељског наслеђа, тј. тумачењу и анализи базичних принципа на којима почива савремена доктрина заштите. Ова дисертација има пионирски карактер и као таква може имати примену у пракси код свих врста градитељског наслеђа, кроз институције заштите културног наслеђа и институције урбанистичког планирања.

Имајући у виду целокупан научно-истраживачки опус кандидата, садржај докторске дисертације и оцене изнете у овом реферату, Комисија сматра да докторска дисертација под називом **ПРИМЕНА ПРИНЦИПА ЗАШТИТЕ И ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ ГРАДИТЕЉСКОГ НАСЛЕЂА НА СРЕДЊОВЕКОВНИМ УТВРЂЕНИМ ГРАДОВИМА У СРБИЈИ** кандидата **мр Марка Николића, дипл. инж. арх.**, у свему задовољава предвиђене услове и са задовољством предлаже Наставно-научном већу Архитектонског факултета Универзитета у Београду да прихвати, изложи на увид јавности, упуту на коначно усвајање Већу научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду и након тога закаже јавну одбрану докторске дисертације.

У Београду, 10.07.2014.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ:

др Мирјана Ротер Благојевић, ванредни професор,
Универзитет у Београду, Архитектонски факултет

др Александар Игњатовић, ванредни професор,
Универзитет у Београду, Архитектонски факултет

др Илија Лалошевић, ванредни професор,
Универзитет Црне Горе, Архитектонски факултет у Подгорици